

Krzysztof Latawiec

Resursa Ruska w Lublinie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XIX wieku

Rocznik Lubelski 43, 383-397

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRZYSZTOF LATAWIEC

Lublin

Resursa Ruska w Lublinie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XIX wieku

Lublin w drugiej połowie XIX w. i pierwszym piętnastoleciu XX w. był miastem gubernialnym, w którym mieszkało kilka tysięcy Rosjan. Ich obecność była konsekwencją przyłączenia ziem polskich do terenów Imperium Rosyjskiego oraz poddania rusyfikacji wszelkich przejawów życia społeczno-politycznego na terenie Królestwa Polskiego. Ów proces przejawiał się w funkcjonowaniu urzędów administracji ogólnej oraz specjalnej, sądownictwa, oświaty, w których zatrudniani byli Rosjanie sprawdzani w tym celu z głębi Imperium.

Znakiem ich obecności w Lublinie była m.in. Resursa Ruska (Klub Rosyjski), która pełniła rolę centrum kulturalnego, społecznego i towarzyskiego przede wszystkim dla osób narodowości rosyjskiej mieszkających nad Bystrzycą. Należy dodać, że od końca lat sześćdziesiątych do początku lat osiemdziesiątych XIX w. była to jedyna instytucja o takim charakterze dostępna dla mieszkańców (nie tylko narodowości rosyjskiej) Lublina i przylegających do niego terenów.

Zagadnienia dotyczące obecności Rosjan i ich życia społeczno-kulturalnego w Lublinie i na Lubelszczyźnie nie były dotychczas przedmiotem odrębnych badań. Przedstawiony materiał źródłowy przybliży natomiast zasady organizacji i funkcjonowania wspomnianej Resursy Ruskiej. Materiał pochodzi z zespołu Kancelaria Gubernatora Lubelskiego przechowywanego w Archiwum Państwowym w Lublinie.

Nim otwarto Klub Rosyjski w Lublinie, funkcjonowała tutaj w okresie międzypowstaniowym resursa (klub towarzyski). Powstała ona z inicjatywy ówczesnego gubernatora lubelskiego, Rosjanina, gen. mjr. Marka Albertowa na przełomie 1839 i 1840 r.¹ Prezesem został wówczas założyciel, a na wiceprezesa obrano ówczesnego naczelnika powiatu lubelskiego. Resursa skupiała w swych salach m.in. obywatele ziemskich, mieszczan oraz głównie przedstawiciele inteligencji (urzędników, prawników, techników, lekarzy czy aptekarzy). Klub towarzyski posiadał zarząd, w skład którego w latach 1855–1856 wchodził m.in. Rosjanin Jewgienij Siewastianow – nauczyciel Gimnazjum Męskiego w Lublinie². W końcu lat pięćdziesiątych XIX w. przez sale resursy przewinęło się do ok. tysiąca osób, przy czym pełniła ona nie tylko funkcje towarzyskie. Z uwagi na to, że klub był miejscem spotkań światłych przedstawicieli społeczeństwa polskiego

1 A. Szwarc, *Resursy w Królestwie Polskim (1820–1863)*, „Przegląd Historyczny” 1980, t. 71, z. 1, s. 32.

2 W roku 1840 Resursa posiadała 233 członków, a wśród nich: 121 obywateli ziemskich, 66 urzędników, 28 prawników, 8 obywateli miejskich, 3 techników, 2 lekarzy oraz 5 osób innych profesji. Zob. *Ibidem*, s. 32–35.

Lubelszczyzny, tutaj prawdopodobnie zawierano także umowy handlowe. W resursie funkcjonowały biblioteka oraz czytelnia. Świetny okres funkcjonowania zakończył się 5 kwietnia 1861 r.³, kiedy klub zamknięto.

W styczniu 1863 r. wybuchło powstanie styczniowe. Władze carskie zdecydowanie zareagowały na taką niesubordynację Polaków wobec istniejącego porządku społeczno-politycznego, zwiększając chociażby liczebność wojska rosyjskiego stacjonującego w garnizonach Królestwa Polskiego i wprowadzając administrację wojenną w Królestwie Polskim (od 1/13 stycznia 1864 r.), w tym także na terenie guberni lubelskiej. Ponadto zaczęto wymieniać wyższy personel urzędniczy zatrudniony w Rządzie Gubernialnym Lubelskim (RGL)⁴. Po wprowadzeniu ustawy uwłaszczeniowej na terenie Królestwa Kongresowego w marcu 1864 r. napłynęli kolejni rosyjscy urzędnicy pracujący w Lubelskiej Komisji do Spraw Włościańskich i zajmujący się koordynowaniem prac i wcielaniem w życie zaleceń Petersburga. Wszystkie zaistniałe zmiany doprowadziły do zwiększenia liczby ludności rosyjskiej, która na stałe lub na określony czas zaczęła przybywać do Lublina⁵.

Na początku 1865 r. Rosjanie mieszkający już od kilkunastu miesięcy w ośrodku nad Bystrycą zdecydowali się na założenie wspomnianego Klubu Rosyjskiego – instytucji, która spełniałaby wszelkie potrzeby społeczno-kulturalne przybyszów z Imperium. Siedzibą stał się budynek, w którym do 1861 r. funkcjonowała resursa lubelska. Wkrótce, po kilku miesiącach, okazało się, iż ta rosyjska instytucja cieszy się niewielkim zainteresowaniem, o czym świadczyła niewielka liczba członków. Ponadto środki finansowe ze składek członkowskich były niewystarczające na utrzymanie klubu, władze guberni zaś nie były skłonne do udzielenia jakiegokolwiek pomocy. Czynniki te doprowadziły do zamknięcia Klubu Rosyjskiego w końcu 1865 r.⁶

Na przełomie 1865 i 1866 r. w związku z przemianami w zarządzaniu gubernią do Lublina napłynęli kolejni Rosjanie. Spowodowało to wznowienie działalności Klubu. Pierwsze ślady funkcjonowania pojawiają się już wiosną 1866 r., kiedy to w marcu z okazji osiągnięcia pełnoletności przez następcę tronu rosyjskiego wielkiego księcia Aleksandra Aleksandrowicza w Resursie Ruskiej zorganizowano uroczysty obiad, w którym wzięło udział ok. 80 osób. W wydarzeniu uczestniczyli m.in. gubernator Michał Buckowski

3 *Ibidem*, s. 46.

4 Widocznym przejawem takiej polityki było objęcie funkcji gubernatora lubelskiego przez gen. mjr. Michała Buckowskiego wiosną 1863 r. Zob. Archiwum Państwowe w Lublinie [dalej: APL], Rząd Gubernialny Lubelski, sygn. osobowe 179.

5 Z lat 1864–1865 pochodzą pierwsze ślady osiedlania się urzędników różnych pionów administracji rosyjskiej w Lublinie, co było konsekwencją przemian ustrojowych w Kongresówce zmierzających do rusyfikacji Królestwa Polskiego. W „Księgach ludności stałej miasta Lublina” znajdują się wpisy meldunkowe świadczące o napływie ludności rosyjskiej. Jako przykład można podać płk. Iwana Drozdowa – naczelnika Lubelskiego Gubernialnego Zarządu Żandarmerii, który pod koniec 1864 r. zamieszkał w ośrodku nad Bystrycą, w domu numer 316/317 przy ul. Namiestnikowskiej (dzisiejsza ul. Narutowicza). Zob. APL, Księgi Ludności Stałej miasta Lublina, sygn. 42, k. 107–108.

6 APL, Kancelaria Gubernatora Lubelskiego [dalej: KGL], sygn. 1868:267, k. 1.

z żoną, urzędnicy wyższych rang z wszystkich istniejących organów administracyjnych oraz dowódcy jednostek armii rosyjskiej stacjonujących w Lublinie i jego okolicach⁷.

Na siedzibę Klubu obrano ten sam budynek, co w 1865 r., czyli znajdujący się przy ul. Krakowskie Przedmieście pod numerem policyjnym 146. Każdego roku do kasy Magistratu miejskiego odprowadzano za najem lokalu po 300 rubli⁸.

Klub Rosyjski w Lublinie, jak i istniejące w innych miastach gubernialnych tego typu instytucje, posiadał swój statut regulujący zasady funkcjonowania. 21 stycznia/2 lutego 1867 r. dyrektor główny Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchowych Władimir Czerkasskij złożył podpis pod projektem „Ustawy Resursy Ruskiej w mieście Lublinie”. Tego dnia Klub formalnie wznowił działalność⁹.

Ustawa składała się z 47 paragrafów. Na mocy tych przepisów liczba członków Resursy była w zasadzie nieograniczona. Mogli do niej należeć wszyscy Rosjanie stale lub czasowo przebywający w Lublinie, którzy nosili tytuł *członków założycieli*. Ponadto do Klubu mogły należeć osoby innych narodowości i wyznań, lecz o ich przyjęciu decydowali *członkowie stali* drogą głosowania¹⁰. Kandydaci chcący należeć do Resursy musieli wpłacić składki członkowskie w wysokości 6 rubli za okres 6 miesięcy z góry. Każdy członek miał natomiast prawo wprowadzać osoby z zewnątrz nienależące do Resursy, czyli tzw. *gości*, którzy każdorazowo musieli opłacać *wejściówkę* w wysokości 15 kopiejek. Po pół roku członkowie musieli uiścić kolejną składkę. W razie niewypełnienia tego zobowiązania finansowego w terminie 14 dni od chwili wygaśnięcia ważności karty członkowskiej osoba była wykluczana z Klubu i nie miała prawa wstępu do Resursy nawet jako gość. Wszelkie zmiany opłat mogły zostać wprowadzone na drodze głosowania wymaganą większością $\frac{2}{3}$ głosów, co odbywało się na zebraniu ogólnym całej Resursy¹¹.

Zebranie ogólne zwoływano kilka razy do roku w celu podjęcia kluczowych decyzji dotyczących funkcjonowania Resursy. W połowie lutego każdego roku podczas tych spotkań wybierano grupę kierowniczą. Zarząd Klubu Rosyjskiego stanowili: prezes (funkcję tę powierzano gubernatorom lubelskim) oraz 8 starszych. Ten najważniejszy organ omawianej instytucji miał określony ustawą skład wyznaniowy – wśród ośmiu członków zarządu co najmniej pięciu musiało być prawosławnych¹². Zasada ta była rygorystycznie

7 Oprócz gubernatora Buckowskiego w uroczystym obiedzie wzięli udział zarządzający Lubelskim Gubernialnym Zarządem Akcyzy, prezes Lubelskiej Komisji do Spraw Włościańskich, policmajster Lublina oraz oficerowie stacjonujących w mieście oddziałów wojskowych. Zob. „Kurier Lubelski” 1866, nr 22, s. 97.

8 APL, Akta miasta Lublina (1874–1915), sygn. 5953, k. 1.

9 APL, KGL, sygn. 1868:267, k. 1.

10 Wszyscy członkowie Klubu dzielili się na stałych i czasowych. Członkowie czasowi, którzy opłacali składki członkowskie na 2–5 miesięcy, nie posiadali takich samych praw, co uiszczający składkę na okres od 6 do 12 miesięcy. Zob. APL, KGL, sygn. 1870:60, k. 6.

11 *Ibidem*.

12 Na przykład w lutym 1870 r. na członków zarządu obrano 5 osób wyznania prawosławnego (wicegubernator lubelski Apołon Koniskij, komisarz do spraw włościańskich powiatu lubelskiego Iwan Iwanow, inspektor Gimnazjum Męskiego w Lublinie Aleksiej Chudzinskij, ppłk Nikołaj Bewerlej, skarbnik gubernialny w Lubelskiej Gubernialnej Kasie Skarbowej Michaił Władimirow) oraz 3 osoby wyznania luterkańskiego (sztabs-rotmistrz 5 Aleksan-

przestrzegana, a była ona niekorzystna dla Polaków – przeważnie wyznania rzymskokatolickiego, którzy i tak w niewielkiej liczbie należeli do Klubu. W założeniu władz taki dobór zarządu gwarantował pełną kontrolę nad funkcjonowaniem Resursy. Można powiedzieć, że władze rosyjskie udostępniały polskim elitom intelektualnym i finansowym koncesjonowaną instytucję społeczno-kulturalną. Za taką właśnie w Lublinie uchodził w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XIX w. Klub Rosyjski (aż do utworzenia w 1882 r. Resursy Kupieckiej)¹³.

Zgodnie z zapisami w ustawie członkowie zarządu spośród siebie wybierali zastępcę prezesa. Każdego roku natomiast w skład tego ważnego organu zarządzającego miało wchodzić 4 nowych starszych, tak aby umożliwić rotację. Ponadto obierano 8 kandydatów na członków zarządu, którzy w razie choroby któregoś ze starszych mieli automatycznie brać udział w posiedzeniach¹⁴.

Zarząd Resursy posiadał bardzo szeroki zakres kompetencji. Działając zgodnie ze statutem, administrował omawianą instytucję. Posiadał m.in. prawo najmu tzw. ekonoma dbającego o finansowo-gospodarczą stronę działalności Klubu. Również w jego gestii pozostawało wynajęcie służby pomocniczej.

Zgodnie ze statutem Resursa Ruska była miejscem, w którym urzędnik, oficer lub inny podmiot spełniający wymogi finansowe mógł spędzać swój wolny czas. Instytucja ta stanowiła centrum rozrywkowe miasta gubernialnego, gdzie członkowie mieli dostęp do gier karcianych, sali bilardowej itp. Przewidziano istnienie biblioteki przede wszystkim prenumerującej czasopisma w języku rosyjskim i polskim. Zapewne dokonywano także zakupu książek poczytnych wówczas autorów.

Resursa oferowała także usługi gastronomiczne. Można było tam zakupić posiłki w ramach obiadów i kolacji, a w bufecie – rozmaite napoje chłodzące, również alkohole.

Interesująca mnie instytucja jako jedyna tego typu działająca w Lublinie do 1882 r. była miejscem różnych wydarzeń kulturalnych i społecznych. Organizowano tutaj wystawy, koncerty, odczyty itp. W salach odbywały się także spotkania o charakterze charytatywnym realizowane przez Lubelski Oddział Rosyjskiego Towarzystwa Dobroczynności oraz Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności.

Poniżej prezentowana ustawa została zaakceptowana – jak już wspomniano – przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych i Duchownych na początku lutego 1867 r. Obowiązywała ona w pierwszych latach funkcjonowania instytucji. Po kilku latach pojawiła się konieczność dokonania niewielkich zmian w statucie. O ich wprowadzenie wnioskowali sami członkowie Resursy Ruskiej, powołując się na § 43 obowiązującej uchwały.

dryjskiego Pułku Huzarów Karl von Saken, zarządzający Lubelską Izbą Skarbową Piotr Heinrichsen, oficer sztabowy do szczególnych poruczeń policyjnych Kancelarii Gubernatora Lubelskiego Władimir Szulc). Zob. *Ibidem*, k. 10.

13 *Sprawozdanie Zarządu Resursy Kupieckiej za rok 1886*, [b. m. w.], [b. d. w.], s. 1–3.

14 Wśród kandydatów na członków znalazło się dwóch Polaków: inspektor medyczny guberni lubelskiej Julian Kwaśniewski (rzymski katolik) i radca wydziału wojenno-policyjnego Rządu Gubernialnego Lubelskiego Gustaw Mejer (luteranin). Trzecim kandydatem był Rosjanin wyznania prawosławnego podpułkownik 5 Aleksandryjskiego Pułku Huzarów Nikołaj Bewerlej. Zob. APL, KGL, sygn. 1870:60, k. 10, 12.

Decyzję tę podjęto podczas zebrania ogólnego członków lubelskiego Klubu Rosyjskiego 6/18 lutego 1870 r., a 17/29 marca 1870 r. zaakceptował ją namiestnik Królestwa Polskiego, feldmarszałek hr. gen. Fiodor Berg. Zmiany dotyczyły przede wszystkim zasad doboru członków zarządu oraz regulacji odnoszących się do gier prowadzonych w salach Resursy. Wszystkie te modyfikacje zostały opisane w poniższym tekście w przypisach wyjaśniających.

Statut Resursy Ruskiej ze zmianami wprowadzonymi w 1870 r. przetrwał przeszło dwie dekady. Na początku lat dziewięćdziesiątych XIX w. został zastąpiony przez statut Lubelskiego Zebrania Społecznego – instytucji, która powstała w wyniku przekształcenia Resursy Ruskiej. Poniższy tekst statutu został opublikowany w 1867 r. w formie druku na potrzeby Resursy Ruskiej. Został wydany w formie dwujęzycznej broszury (w języku rosyjskim z tłumaczeniem w języku polskim dokonany prawdopodobnie przez ówczesnych urzędników zatrudnionych w Rządzie Gubernialnym Lubelskim).

Komissya Rządowa Spraw Wewnętrznych i Duchownych
zatwierdza niniejszą Ustawę zgodnie z postanowieniem Namiestnika
M. Warszawa 21 Stycznia (2 Lutego) 1867 r.
[podpisano] Główny Dyrektor
Tajny Radca BRAUNSZWEJG
Zarządzający Departamentem *Mironienko*

USTAWA Resursy Ruskiej w mieście Lublinie

§ 1

Pierwiastkowy zasadniczy skład Resursy Ruskiej w Lublinie tworzą wszyscy żyjący sobie wejść do niego Rosyjanie, obecnie stale lub czasowo w mieście Lublinie mieszkający. Tymże przyznaje się tytuł „Członków Założycieli”.

Następnie, za pośrednictwem ogólnego balotowania, mogą być przyjmowani na „Członków” również miejscowi mieszkańcy wszelkich wyznań.

§ 2

Liczba Członków Resursy nie ogranicza się.

§ 3

Oprócz Członków stałych Resursy mogą być Członkami czasowymi, tylko osoby czasowo w mieście przebywające. Takim wydają się bilety na przeciąg czasu od 2[-]ch do 5[-]ciu miesięcy; podlegają oni wszelkim przepisom niniejszej Ustawy i korzystają w Resursie z wszelkich praw Członkom stałym służących, lecz nie przyjmują udziału w czynnościach wewnętrznych zarządy Resursy, nie mogą ani wybierać Starszych, ani być wybieranymi na tychże, nie mają prawa balotować, ani też przedstawiać swoich kandydatów na starszych¹⁵.

§ 4

Życzący sobie być stałym lub też czasowym Członkiem Resursy, powinien być przedstawionym przez dwóch Członków stałych, o czym wywiesza się w Resursie zawiadomienie przynajmniej na dwa tygodnie przed balotowaniem.

Osoba raz już przyjęta przez balotowanie na Członka Resursy, pod żadnym pozorem nie ulega powtórnemu balotowaniu, a mianowicie: kto dobrowolnie ubędzie z Resursy, może w każdym czasie znowu wejść do tegoż za uiszczeniem opłaty ustanowionej; zaś kto będzie wyłączonym z Resursy, wrócić do niego nigdy nie może. Jeżeli kto z miesz-

¹⁵ § 3 w 1870 r. został uzupełniony o zapis: „Osoby służące w resorcie wojskowym w Lublinie, uważa się za mieszkańców stałych i oni nie mogą być przyjmowani w charakterze członków tymczasowych”. *Ibidem*, k. 14.

kańców Ruskich, lub z wojskowych w Lublinie kwaterujących zapragnie być Członkiem Resursy, może być przez Zarząd Resursy przyjętym bez balotowania, ale na zasadzie rekomendacji dwóch Członków Założycieli, lub też Naczelnika tego oddziału wojsk w którym na służbie zostaje.

§ 5

Członek wyłączony z innych towarzystw społecznych, w żadnym razie nie może być przyjętym na Członka Resursy Ruskiej.

§ 6

Przy wszelkich balotowaniach, zawsze za pomocą gałek odbywanych, nikt nie ma prawa oddawać swej gałki komu innemu. Obie przegródki skrzynki przeznaczonej do wrzucania w nią gałek, powinny być w czasie rozbierania gałek na klucz zamknięte. Liczba balotujących nie może być mniej nad $\frac{1}{3}$ część wszystkich Członków stałych. Na balotowanie oznacza się przez Starszych jeden dzień w tygodniu, o czym Członkowie mają być zawiadomieni.

§ 7

Oprócz Członków Resursy, mają do niego wstęp przyjeżdżający na krótki czas do Lublina, nazywający się „gośćmi” w takiej liczbie, jaka określona będzie przez Zarząd Resursy, mając wzgląd na obszerność pomieszczenia i na dogodność.

§ 8

Gość wprowadzony być ma przez jednego z Członków stałych lub czasowych i zapisany poprzednio w Księdze osobnej na to przeznaczonej. Członek wprowadzający gościa odpowiada za niego pod każdym względem; zrobiony w Resursie przez gościa dług jakiegokolwiek rodzaju, winien zapłacić Członek, który gościa zapisał. W razie niewypłacenia tym ostatnim długu kartowego, zrobionego przez gościa, powinno być o tem objawiono Zarządowi Resursy w przeciągu trzech dni. Kto nie objawił w tym czasie, traci prawo do otrzymania długu od Członka, który wprowadził gościa. Za naruszenie przepisów porządku i przyzwoitości towarzyskiej, gość na zawsze utraci prawo bywania w Resursie.

§ 9

Członkowie stali Resursy wnoszą do kassy tegoż po rubli 6 na pół roku z góry, licząc od 1/13 Lutego. Summy wniesione w żadnym razie powrócone być nie mogą. Kto nie uiści tej opłaty w przeciągu dwóch pierwszych tygodni¹⁶ półrocza, przestaje być członkiem Resursy; lecz jeśli następnie zechce znowu być przyjętym na Członka, będzie musiał

¹⁶ W 1870 r. w miejsce zapisu „w przeciągu dwóch pierwszych tygodni” pojawiło się: „w przeciągu pierwszego miesiąca”. *Ibidem*, k. 14–14v.

wnieść opłatę za całe półrocze w zupełności. Kto nie uiszczy opłaty w terminie oznaczonym, nie może przed wniesieniem teźże uczęszczać do Resursy w charakterze „gościa”¹⁷.

§ 10

Za bilet „członka czasowego” płaci się po Rsr. 1 kop. 50 na miesiąc. Po upływie oznaczonego w bilecie terminu, gość czasowy utracą prawo uczęszczania do Resursy, lecz może w każdym czasie odnowić swój bilet, albo teź zapisać się na Członka stałego Resursy, bez balotowania (stosownie do § 4 tej ustawy).

§ 11

Goście płacą na korzyść Resursy, w dnie zwyczajne po kop. 15 za każde zwiędzenie tegoż. Stały mieszkaniec miasta Lublina nie może być gościem w Resursie lecz jeśli jest przedstawiony na Członka, to wolno mu jest uczęszczać w charakterze gościa, w ciągu całego tego czasu do przedstawienia go aż do wybalotowania.

§ 12

Na wieczory familijne goście płacą po rub. 1, Członkowie zaś po kop. 15. Damy przez któregośkolwiek z Członków zaproszone wchodzą bezpłatnie.

§ 13

Wszystkie wyżej wymienione wyrażone opłaty uważają się za stałe. Może je zmienić ta tylko Władza, która Ustawę niniejszą zatwierdziła. Wyjednanie w tym przedmiocie decyzji może nastąpić tylko za zgodzeniem się ogólnego zebrania Członków, większością nie mniej jak $\frac{2}{3}$ części wszystkich Członków Resursy.

§ 14

Wszystkimi sprawami Resursy zawiaduje Zarząd teźże, składający się z Prezesa i 8[-]miu Członków, mających nazwę Starszych Resursy.

§ 15

Prezesem Zarządu, *ipso jure*, jest stale Naczelnik Gubernii.

Starszych wybiera corocznie Ogólne Zebranie Członków. Z nich nie mniej jak pięciu powinno być wyznania Prawosławnego¹⁸.

Z grona swego Zarząd wybiera jednego Starszego na zastępcę Prezesa, w razie nieobecności tegoż.

17 § 9 uzupełniono w 1870 r. zapisem: „Osoby, zapisane do grona członków stałych na 2-e półrocze, jeśli nie uiszczą należnej z tego tytułu opłaty w pierwszym półroczu następnego roku, będą uważać się członkami stałymi, tylko w przypadku wniesienia opłaty za cały rok”. *Ibidem*, k. 14v–15.

18 W 1870 r. w miejsce zapisu „wyznania Prawosławnego” pojawiło się: „pochodzenia rosyjskiego”.

Posiedzenie Zarządu uważa się za niedoszłe do skutku, jeżeli na niem było obecnych mniej jak sześciu Członków.

§ 16

Wybór nowych Starszych dopełnia się w ostatnim miesiącu przed upływem terminu zarządu poprzednio wybranych. Dla utrzymania porządku w zawiadywaniu sprawami Resursy, z poprzednich Członków wybiera się na nowo przynajmniej czterech.

§ 17

Po dopełnieniu wyboru Starszych i podaniu rezultatu do wiadomości Członków, takim samym porządkiem wybiera się trzech kandydatów na pełniących obowiązki Starszych, w razie wydalenia się lub też chwilowej nieobecności tychże.

Kolej kandydatów oznacza się przy samym ich wyborze.

§ 18

Nikt nie powinien się wymawiać bez szczególnie zasługujących na uwzględnienie powodów, od przyjęcia na siebie obowiązków Starszego.

Starszy wydalający się z miasta w ciągu roku, lub też dla jakich bądź innych przyczyn pozbawiony możliwości pełnienia włożonych nań obowiązków w interesach Resursy, powinien natychmiast zawiadomić o tem Zarząd tejże.

§ 19

Obowiązki Zarządu są:

a) Utrzymywanie należytego porządku w kasowości, korespondencji i w ogóle w wewnętrznem i gospodarczem urządzeniu Resursy.

b) Przyjmowanie i wydatkowanie summ, oraz prowadzenie akuradne ksiąg przychodu i rozchodu tychże.

c) Wydawanie biletów Członkom stałym i czasowym, równie jak kwitów na wszelkie w Kassie Resursy odbierane pieniądze.

d) Przygotowanie dla Resursy wszystkich potrzebnych dla niej przedmiotów.

e) Przyjmowanie ekonoma i służących.

f) Ustanawianie odpowiednich taks potraw, napojów i innych przedmiotów w Resursie sprzedawanych, także postrzeżanie, aby takowe były w dobrym gatunku.

g) Urządzenie przyzwoitych gier i zabaw, dozwolonych przez Rząd, stosownie do środków Resursy.

h) Nadzór nad całością wszelkiego majątku Resursy, którego dokładną kontrolę prowadzić należy i czuwanie nad zachowaniem wszystkiego tego, co się znajduje w ręku ekonoma i służących.

i) Rozstrzyganie wszelkich wyniknąć mogących kwestyj w przedmiotach gospodarskiego wewnętrznego urządzenia Resursy, oraz przepisów porządku i przyzwoitości,

oprócz takich, które z natury swojej podlegają rozpatrzeniu ogólnego zgromadzenia Członków.

k) Zawieranie w imieniu Resursy wszelkich umów i kontraktów w przedmiotach, o których już nastąpiło postanowienie Starszych lub ogółu, w granicach dozwolonej im władzy.

l) Gorliwa staranność i czuwanie nad biblioteką Resursy, prenumerowanie dzienników, zakupywanie książek itp.

§ 20

Starsi szczególnie przestrzegać winni należytego wykonania niniejszej ustawy i czuwać nad utrzymaniem godności Resursy.

Starszy deżurny (a w niebytności tegoż, ktokolwiek z członków starszych w Resursie obecnych), obowiązany jest przypomnieć przepisy ustawy PP. Członków lub gościom, którzy pozwolili by sobie ją przekroczyć. Zarząd ma prawo zapraszać PP. Członków na swe posiedzenie, w celu objaśnień li tylko w interesach Resursy.

§ 21

Członkowie starsi za naruszenie tej ustawy, oraz postanowień ogólnego zebrania, podlegają odpowiedzialności na równi z innymi członkami.

Jeżeli zaś sam Zarząd Resursy, tj. nie mniej jak sześciu Członków Zarządu pod ustanowioną prezydencją, przekroczy władzę swoją, albo też postąpi sobie w inny sposób wbrew ustawie i godności Resursy, o czym piśmienne zawiadomienie z podpisem liczby większej od połowy wszystkich Członków Resursy, podanem będzie, wtedy Zarząd obowiązany jest natychmiast zwołać ogólne zebranie Członków, dla dokonania nowego wyboru Starszych, przyczem wybrani być mogą i Starsi poprzedni, lecz pozostawia się im prawo zrzeczenia się tej nazwy. (Patrz § 18 niniejszej Ustawy).

§ 22

Zarząd obowiązany jest zachowywać możliwą oszczędność w wydatkach i starać się o utworzenie kapitału zapasowego. Wydatki zaś na rzeczywistą korzyść Resursy w żadnym razie nie powinny przewyższać summy posiadanej w przychodzie tego roku, na który Starsi są wybrani. Wszelki wydatek więcej nad summę rocznego przychodu ściągnięty będzie z byłego składu Zarządu lub też z winnego Starszego, jeśli ogólne zebranie członków, na przedstawienie Zarządu w nowym jego składzie, nie przyjmie tego nadatku na rachunek Resursy.

Summy oszczędzone tj. pozostałe z wydatków po upływie roku, mogą być wydatkowane nie inaczej jak na mocy postanowienia ogólnego zebrania członków na zakupienie niezbędnie potrzebnych mebli i drugich przedmiotów lub na mające się na widoku w przeciągu roku, niezwykłe rozchody.

§ 23

Dla porządku w załatwianiu czynności pozostawia się Zarządowi, jeśli uzna dla siebie dogodnym, możliwość wybrania z grona swojego:

- a) Gospodarza, celem bliższego czuwania nad wszelkiem gospodarstwem wewnętrznym i nad majątkiem Resursy, z poddaniem pod jego rozkazy wszelkiej służby w Resursie.
- b) Kassjera, celem zachowywania summ Resursy i prowadzenia rachunków z przychodu i wydatków.
- c) Bibliotekarza.

W ogólności Starsi, po wspólnym porozumieniu się, rozdzielają pomiędzy siebie zajęcia i prace w zarządzie sprawami Resursy.

Wszystkie te osoby oddzielnie wzięte mają tylko władzę wykonawczą – władza zaś dysponująca do Zarządu Resursy należy.

§ 24

Księgi przychodu i wydatków, oraz summy pieniężne, sprawdzane są co miesiąc przez trzech Starszych, na każdy raz według delegacji Zarządu.

Tymże samym porządkiem sprawdza się dwa razy do roku cały majątek Resursy.

Księgi przychodu i wydatków prowadzone być winny tak dokładnie, aby Zarząd Resursy w każdym czasie mógł sprawdzić obrót kapitałów oraz majątku.

§ 25

Z końcem każdego półrocza Zarząd przedstawia Resursie kompletne sprawozdanie w summach w jego zawiadywaniu zostających, oraz szczegółowy opis całego majątku Resursy, z wykazaniem przybytku i ubytku w ciągu półrocza. Sprawozdanie to sprawdza trzech Członków wybranych przez zebranie ogólne na balotowaniu; którzy obowiązani są ukończyć sprawozdanie nie później jak w dwa tygodnie, a co znajdą przedstawić Członkom Resursy.

§ 26

Członkowie Zarządu ustanawiają porządek i czas posiedzeń swoich, kolej deżurów Starszych i sposób załatwiania czynności.

W razie różności zdań, sprawy decydują się większością głosów, w razie zaś równości tychże, przeważa głos prezydującego.

§ 27

Godność i powaga Resursy zależeć będzie od ścisłego w nim wykonania obowiązków i przyzwoitości życia towarzyskiego. Dla tego też zabraniają się w Resursie wszelkie postęпки nieprzyzwoite, grubiańskie i obrażające godność ukształconego człowieka. Od wszystkich Członków i gości wymaga się wzajemnego uszanowania; rozmowy

winny mieć cechę ugrzecznienia, nienaturalne podniesienie głosu uważa się za nieuszanowanie dla Towarzystwa.

§ 28

Zabrania się wszelka samowolność w postępowaniu z ekonomem i służącym a także czynienie im wymówek i uwag.

§ 29.

Jeżeliby zdarzyło się nad spodziewanie, że ktokolwiek z Członków lub gości pozwoli sobie wyjść z granic należnej przyzwoitości i uszanowania dla towarzystwa, wtedy Zarząd obowiązany jest, dla utrzymania godności Resursy, zrobić mu uwagę na posiedzeniu w komplecie Członków, w wypadku zaś szczególnej wagi, przedstawić ogólnemu zebraniu o wyłączenie go z grona Członków, co następuje przez balotowanie.

§ 30

Palenie tytoniu w zwykłym czasie dozwala się we wszystkich pokojach, zaś podczas wieczorów, na których obecne będą damy, nie wolno palić w sali i w pokoju jadalnym.

§ 31

W pokojach przeznaczonych na czytanie nie wolno grać w żadne gry, głośno rozmawiać, ani czytać głośno i deklamować, a w ogólności czynić dystrakcją czytającym.

§ 32

Członkowie płacą za wszelkie przez siebie złamane, stłuczone lub uszkodzone meble, naczynia i inne rzeczy do Resursy należące, według ceny przez Zarząd oznaczonej.

§ 33

Resursa otwiera się codziennie o jedenastej godzinie rano, i można pozostawać w niej bez opłaty kary do pół do pierwszej¹⁹ po północy. Bawiący dłużej płacą karę, a mianowicie: Zostający: po pół do pierwszej, kop. sr. 25.

Po pierwszej, oprócz poprzednich kop. 25, płacą jeszcze 25 razem kop. 50.

Po pół do drugiej, oprócz poprzednich 50 kop. jeszcze kop. 50 za każde pół godziny, razem do pół do czwartej rsr. 2 k. 50.

Po godzinie pół do czwartej, płacą za każdą godzinę po rsr. 5, aż do godziny 6 i pół rano, razem rsr. 17 k. 50.

Zostający jeszcze dłużej płacą oprócz poprzednich rsr. 17 kop. 50, za każdą godzinę po rsr. 10 i kara trwa do godziny 10 rano²⁰.

19 W 1870 r. w miejsce zapisu „do pół do pierwszej” pojawił się zapis „do drugiej”.

20 W 1870 r. w miejsce zapisu: „Zostający: po pół do pierwszej, kop. sr. 25. Po pierwszej, oprócz poprzednich kop. 25, płacą jeszcze 25 razem kop. 50. Po pół do drugiej, oprócz poprzednich 50 kop. jeszcze kop. 50 za każde pół

§ 34

Płaszcz, kalosze, broń i laski zostawiają się w przedpokoju u szwajcara, zaś psów wprowadzać nie wolno.

§ 35

Obowiązki ekonoma wskaże Zarząd, mając przytem wzgląd na możliwe osiągnięcie korzyści Resursy.

Z osobą, która się tego podejmie, należy zawrzeć formalny kontrakt. Ze szczegółowym wykazaniem obowiązków, a także kar za niewypełnienie onych.

§ 36

W Resursie przygotowuje się codzienne obiady, według taksy ustanowionej, od godziny pierwszej do trzeciej, poczem potrawy biorą się już na porcy.

Taksa potraw i napojów, zmieniana w miarę potrzeby, winna być wywieszona w pokoju jadalnym, opatrzona podpisami nie mniej jak dwóch starszych.

§ 37

Kolacja przygotowuje się także codziennie i sprzedaje się na porcy.

Podczas balów lub wieczorów, gdy bywa większe zebranie, można urządzać kolacją ogólną za zgodzeniem się towarzystwa.

§ 38

Bufet dopóty powinien być otwarty dopóki w Resursie znajduje się ktokolwiek z Członków, zaś kuchnia do początku kary, tj. do godziny pół do pierwszej po północy.

§ 39

Herbata, kawa, czekolada, poncz, limoniada, orszada, wódka, likiery, piwo i przekąski zimne sprzedają się w Resursie o każdej porze według taksy ustanowionej, równie jak i wino, która Resursa od siebie zakupuje.

§ 40

Wszelkie gry kommersowe w karty dozwolone są w Resursie, gra zaś w sztos, lansknecht, bank, stukołkę, w ogólności w hazardowe gry, pod żadnym względem dopuszczona być nie może.

godziny, razem do pół do czwartej rsr. 2 k. 50. Po godzinie pół do czwartej, płacą za każdą godzinę po rsr. 5, aż do godziny 6 i pół rano, razem rsr. 17 k. 50. Zostający jeszcze dłużej płacą oprócz poprzednich rsr. 17 kop. 50, za każdą godzinę po rsr. 10 i kara trwa do godziny 10 rano, pojawił się zapis: Zostający: po pół do trzeciej, kop. sr. 50. Po trzeciej, oprócz poprzednich kop. 50, płacą jeszcze 50 razem rubel. Po pół do czwartej, oprócz poprzedniego rubla jeszcze po rublu za każde pół godziny, razem do piątej rsr. 2. Po godzinie piątej, płacą za każde pół godziny po rsr. 5, aż do godziny 6 i pół rano, razem rsr. 17. Zostający jeszcze dłużej płacą oprócz poprzednich rsr. 17, za każdą godzinę po rsr. 10 i kara trwa do godziny 10 rano". *Ibidem*, k. 15.

Oplata od stolika z dwiema świecami i dwiema taljami kart nowych, rs. 1 k. 60; od stolika z czterema świecami i dwiema taljami kart nowych rsr. 2; od stolika z dwiema świecami i dwiema taljami kart starych k. 60.

Do każdej nowej partyi znowu podają się karty, nowe lub stare, stosownie do życzenia²¹.

Każda talja powinna być opatrzona pieczęcią Resursy.

§ 41

Długi z gier karcianych i innych, oraz przekazy tychże na inne osoby, w Resursie cierpiane być nie mogą. Jeśli ktoś nie opłaci summy przez siebie przegranej, wygrywający powinien natychmiast dać znać o tem deżurnemu starszemu, który zawiadamia dłużnika o skardze podanej. Oczekuje się opłaty długu w ciągu dni ośmiu, a jeśli po upływie tego terminu dług nie będzie uiszczony, w tedy Zarząd wykreśla dłużnika z listy Członków Resursy bez balotowania i wypisuje imię jego na czarnej tablicy, gdzie zostaje wpisane, dopóki dług w zupełności oddany nie będzie. Kto niezapłaci długu zaciągniętego w czasie gry w Resursie, do czasu uiszczenia onego w przeciągu ośmiu dni, nie ma prawa do gry w Resursie zasiadać.

§ 42

W Resursie jest billard.

Życzący sobie grać, zapisują się na tablicy i grający z rzędu nie więcej jak trzy partye, ustępując następnie grać zapisanym na tablicy w porządku zapisania się.

Gra a la guerre i w ogólności wszelkie gry w których wielu uczestniczy, mają pierwszeństwo przed zwyczajnymi partyami, i jeżeli znajdują się amatorowie, wtedy grający zwyczajną partyę powinni ustąpić im billard zaraz po ukończeniu swojej partyi. Kto pierwszy raz rozedrze sukno nowe na billard naciągnięte, płaci za nie rsr. 7, za następne zaś uszkodzenia sukna po rsr. 3.

Za zwyczajną partyę płaci się we dnie 3 kopiejki, a wieczorem 5 kopiejek sreb.

W grze a la guerre każdy z amatorów płaci jak za zwyczajną partyę²².

21 W 1870 r. w miejsce zapisu: „lub stare, stosownie do życzenia” pojawił się zapis: „Grający kończąc jedną partyę, jeśli zechcą mogą w tym samym składzie prowadzić dalej grę tymi samymi kartami; po zakończeniu rozgrywki i przy zmianie składu grających stale powinny być podane nowe karty”. *Ibidem*, k. 15v.

22 W 1870 r. w miejsce zapisu: „Gra a la guerre i w ogólności wszelkie gry w których wielu uczestniczy, mają pierwszeństwo przed zwyczajnymi partyami, i jeżeli znajdują się amatorowie, wtedy grający zwyczajną partyę powinni ustąpić im billard zaraz po ukończeniu swojej partyi. Kto pierwszy raz rozedrze sukno nowe na billard naciągnięte, płaci za nie rsr. 7, za następne zaś uszkodzenia sukna po rsr. 3. Z zwyczajną partyę płaci się we dnie 3 kopiejki, a wieczorem 5 kopiejek sreb. W grze a la guerre każdy z amatorów płaci jak za zwyczajną partyę, pojawił się zapis: Za grę w billard opłata należy się nie za rodzaj gry ani nie za liczbę rozegranych partii, lecz za czas rozegrania partii i wynosi 30 kop. za godzinę, lub po 5 kop. za każde 10 minut. Za grę kończoną przed upływem 10 minut opłaty nie przyjmuje się, ale jeśli wszystkie gry trwają mniej niż 10 minut to w takim przypadku pobiera się opłatę 5 kopiejek. Kto rozedrze, uszkodzi lub popłami sukno na billardzie, na ile zebranie Starszych uzna za stosowne dokonać wymiany jego, to wyrządzający szkodę będzie zobowiązany do zapłacenia 20 rubli. Jeśli szkoda będzie na tyle nieznaczna, że będzie możliwe dalsze prowadzenie gry na uszkodzonym suknie, to za taką szkodę powinna być uiszczona opłata wartości

§ 43

Każdy z Członków ma prawo udawać się do Zarządu Resursy z przedstawieniem na piśmie, mającem na celu dobrobyt Resursy; spełnienie takiego przedstawienia pozostawia się uznaniu Zarządu, lecz nie jest dla niego obowiązującym.

Jeżeli przedstawienie podpisane będzie nie mniej jak przez $\frac{1}{3}$ część wszystkich Członków stałych, a Zarząd napotka trudność w przyjęciu tegoż, wtedy poddaje się pod balotowanie ogólnego zebrania wszystkich obecnych Członków, przy czym liczba balotujących takowy projekt, w żadnym razie nie może być mniejszą od liczby podpisanych na projekcie. Prosta większość głosów rozstrzyga przedmiot.

§ 44

Każdy Członek mający jakąkolwiek pretensją, może oświadczyć ją ustnie deżurnemu Starszemu, albo zapisać ją do Księgi na ten cel założonej. Pretensye takiego rodzaju podlegają ścisłemu rozbirowi.

§ 45

Gubernator ma prawo proponować Resursie wykreślenie z liczby Członków osoby charakteru niespokojnego i niepochwalebnej konduity.

§ 46

Naczelnik Gubernialnego Żandarmskiego Zarządu i Policmejster M. Lublina mają zawsze prawo swobodnego wejścia do Resursy z obowiązku swego Urzędu.

§ 47

Nieznajomością Ustawy nikt tłumaczyć się nie ma prawa.

§ 48

Żadna zmiana w niniejszej Ustawie nie może być dopuszczoną bez rozwiązania tej Wyższej Władzy, która ją zatwierdziła.

Źródło: Archiwum Państwowe w Lublinie, Kancelaria Gubernatora Lubelskiego, sygn. 1870:60, k. 6–6v [druk].

połowie sukna tj. 10 rubli. Za drugie uszkodzenie, po którym nie będzie możliwe kontynuowanie gry, uiszczana jest druga połowa wartości sukna (10 rub.). Jeśli po drugim uszkodzeniu sukna będzie możliwe kontynuowanie gry, to za takie uszkodzenie uiszcza się tylko 5 rub. Za trzecie uszkodzenie uiszcza się pozostałe 5 rub. i następnie uszkodzone sukno na billardzie zostaje zamienione na nowe". *Ibidem*, k. 16–16v.